

Regimantas GUDELIS

Klaipėdos universitetas

---

## Klaipėdos katalikų bažnyčių chorai tradicijos ir inovacijų aspektu

Straipsnyje aptariama Klaipėdos katalikų bažnyčių chorinė tradicija. Tai palyginti jauna, dar besiformuojanti katalikiškoji tradicija, nes iki Antrojo pasaulinio karo šis Lietuvos miestas priklausė Vokietijai ir jame dominavo Liuteronų Bažnyčia. Jauna Klaipėdos katalikų chorinė tradicija globalizacijos situacijoje susidūrė su tam tikrais savitais ir visoms Lietuvos bažnyčioms bendrais iššūkiais. Remiantis Marijos Taikos Karalienės bažnyčios vargonininko ir kompozitoriaus G. Purlio patirtimi, iškeliami perspektyvūs tų problemų sprendimo būdai.

The article discusses Klaipėda Catholic Church choirs' choral tradition. It is a relatively new Catholic tradition which is still being formed, because until the World War II this Lithuanian town belonged to Germany, where the Lutheran Church was dominant. Due to globalization a new choral tradition of Klaipėda Catholics faced certain distinctive and common challenges as all the other Lithuanian churches. Referring to the experience of Klaipėda Marijos Taikos Karalienės (Mary the Queen of Peace) church organist and composer G. Purlys, perspective ways of solving the problems have been pointed out.

### Įvadas

---

Chorinis giedojimas katalikų bažnyčiose nuo pat seniausių laikų buvo viena efektyviausių liturginių apeigų estetizavimo ir bendruomenės dvasingumo bei meninės kultūros ugdymo priemonių. Konstitucijos apie šventąją liturgiją *Sacrosanctum Consilium* 114-ajame punkte sakoma: „Bažnytinės muzikos turtai tebūnie kuo rūpestingiausiai saugomi ir puoselėjami. Tebūnie nuolat ugdomos *scholae cantorum*, ypač prie katedrų bažnyčių.“<sup>1</sup>

Klaipėdos mieste iki XX a. vidurio vyravo vokiškoji kultūra ir liuteronizmas, o katalikų bendruomenė buvo visai maža. Tačiau XX a. antrojoje pusėje pasikeitus politinei situacijai ir gyventojų sudėčiai, mieste įsitvirtino lietuvių tautinė kultūra su jos tapatybę reprezentuojančia Katalikų Bažnyčia. Dabar Klaipėdoje veikia penkios katalikų bažnyčios, jos turi chorus, rengia sakralinės muzikos koncertus. Vis dėlto, palyginti su kitomis Lietuvos bažnyčiomis, Klaipėdos chorinė tradicija yra dar jauna, besiformuojanti. Intensyviai jos plėtotei būdingos inovacijos, pozityvūs siekiai, kurių išsami analizė ir apibendrinimas galėtų praversti gerinant giedojimą kitose bažnyčiose. Ši aplinkybė paskatino straipsnio autorių Klaipėdos bažnyčių chorinę patirtį laikyti atskiru mokslinio tyrinėjimo objektu.

Bažnyčios choringę tradiciją kuria bendra visų choro renginių ir meninių apraiškų patirtis – sumos choro ir bendruomenės giedojimas liturginių apeigų metu, sakraliniai koncertai ne apeigų metu, choro repertuaras, giedojimo meniškumas, visuomenės požiūris į muziką bažnyčioje etc. Toks tradicijos pobūdis reikalauja adekvačios reiškiniui *sisteminės* analizės. Būtent į tai siekta atsižvelgti tiriamajame darbe.

Straipsnio tikslas – atskleisti Klaipėdos bažnyčių choringę patirtį Lietuvos Katalikų Bažnyčios tradicijų ir inovacijų kontekste. Tema yra susijusi su ankstesniais straipsnio autoriaus darbais<sup>2</sup>, o asmeninės autoriaus nuostatos paremtos jo praktine pažintimi su Klaipėdos, Lietuvos ir daugelio Europos bei Amerikos (JAV, Kanados, Meksikos) kraštų bažnyčių choriniu gyvenimu. Daugiausia perspektyvių pavyzdžių Klaipėdoje autorius išvelgė Marijos Taikos Karalienės (toliau tekste – MTK) bažnyčioje ir jos chore, kuriam vadovauja vargonininkas Gediminas Purlys<sup>3</sup>.

Tyrimo objektas: katalikų chorinis giedojimas Klaipėdos bažnyčiose.

Tyrimo metodai: stebėjimas, esamos padėties faktologinis fiksavimas, analizė ir teorinis apibendrinimas.

## 1. Istorinis Klaipėdos bažnytinio chorinio meno kontekstas

Chorinis giedojimas Lietuvos katalikų bažnyčiose prasidėjo su krikštu ir istoriškai plėtojosi pagal visuotinės Bažnyčios patirtį ir vietinę profesinio bei liaudies giedojimo tradiciją. Feodalinėje Lietuvoje bažnyčių ir dvarų choringę kultūra, kurta kitataučių menininkų, buvo pasiekusi europinį lygį, tačiau po Lietuvos–Lenkijos valstybės prijungimo prie Rusijos 1795 m. ilgam nusilpo. Chorinis giedojimas bažnyčiose atgijo tik XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje kilus lietuvių tautiniam atgimimui ir prasidėjus *lietuviškų chorų* sąjūdžiui. Chorų bažnyčiose organizavimą paskatino tautinė motyvacija ir XIX a. pabaigoje Vakarų Europoje kilęs cecilianistų (*caecelianismus*) sąjūdis, kurį parėmė popiežius Pijus X epochinės reikšmės dokumentu *Motu proprio*<sup>4</sup>. Dėl šių veiksnių jau iki Pirmojo pasaulinio karo Lietuvos bažnyčiose atsirado daug gerų chorų, susiklostė svarbiausios liturginio giedojimo formos: „Tas laikas supuola su bažnytinės muzikos kilimu Lietuvoje. Pusėtinai prasilavinę vargonininkai laikė savo pareiga tuoj steigti bažnytinį chorą, kurį vedė kiek tai jam leido jo gabumas.“<sup>5</sup> Nepriklausomos Lietuvos Respublikos laikotarpiu (1918–1940 m.) chorų menas išsiplėtė kiekybiškai ir kokybiškai, Kauno katedra ir Įgulos bažnyčia, Panevėžio katedra turėjo net pusiau profesinius (iš dalinai apmokamų giedotojų) chorus, rengė *religinius koncertus*.

Klaipėda liko šių atgimimo procesų nuošalyje, kadangi ji iki Pirmojo pasaulinio karo priklausė Prūsijai ir Vokietijai, o po karo pateko į vadinamojo Klaipėdos krašto teritoriją. Mieste, 1912 m. duomenimis, buvo apie 23 500 gyventojų, daugiausia vokiečių, pagal konfesiją – liuteronų. 1923 m. Klaipėdos kraštą prijungus prie Lietuvos, miesto gyventojų skaičius didėjo dėl atvykstančių čia gyventi iš centrinės Lietuvos žmonių. 1925 m. Klaipėdoje jau gyveno 35 800 žmonių, tarp jų 30,3 % lietuvių, 57,3 % vokiečių<sup>6</sup>. Lietuvių muzikinis gyvenimas pagyvėjo 1923 m. Klaipėdoje kompozitoriui S. Šimkui įkūrus muzikos mokyklą. Mokyklos dėstytojai ir moksleiviai, daugiausia katalikai, aktyviai įsitraukė į katalikų Šv. Trejybės bažnyčios chorą, pakėlė jo meninį lygį. Tačiau progresyvų lietuviybės

ir katalikybės plitimą Klaipėdoje nutraukė brutalus Vokietijos įsiveržimas 1939 03 02.<sup>7</sup>

Per Antrąjį pasaulinį karą Klaipėda buvo ištiesai sugriauta, liko be gyventojų, todėl naujus gyventojus okupacinė sovietinė valdžia telkė iš visos Sovietų Sąjungos, daugiausia Rusijos, Baltarusijos ir Ukrainos. Miestas prarado savo kultūrinį veidą ir tapo pusiau rusakalbis: 1959 m. duomenimis, iš 89 500 Klaipėdos gyventojų lietuviai sudarė tik 55,2 %. Suvaržyta tikėjimo laisvė, senoji katalikų Šv. Trejybės bažnyčia per karą buvo sugriauta, katalikams liko tik maža Kristaus Karaliaus bažnyčia. Vis dėlto po atkaklių pastangų gavę valdžios leidimą, tikintieji pastatė modernų MTK bažnyčios pastatą (pradėjo 1956 m., baigė 1961 m.), bet jo atidaryti negalėjo – 1962 m. valdžia sufabrikavo bylą, represavo statytojus, pastatą konfiskavo (jis tikintiesiems gražintas 1988 11 24). Nepaisant tokių dramatiškų aplinkybių, mažoje Kristaus Karaliaus bažnyčioje veikė choras, vadovaujamas apie 20 metų čia vargonininku dirbusio V. Bamšo. Nors choras nebuvo stiprus, tačiau jo vaidmuo puoselėjant katalikiškąsias vertybes vertas didelės pagarbos<sup>8</sup>.

1990 m. atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, buvo demokratizuotos visos dvasinės ir visuomeninės veiklos sritys, Bažnyčia išlaisvėjo, vargonininkais pradėjo dirbti išsilavinę muzikai, bažnyčiose sparčiai organizuoti chorai. Pagal 2008 m. duomenis mieste gyveno 183 828 gyventojų, tarp jų 71,3 % lietuvių, Romos katalikais save pripažįsta 58,5 % visų gyventojų<sup>9</sup>. Yra penkios katalikų bažnyčios: MTK (varg. G. Purlys), Kristaus Karaliaus (choro vad. J. Kubilius), Šv. Juozapo Darbininko (choro vad. B. Šidlauskienė), Šv. Kazimiero (varg. M. Gudžiūnas) ir Šv. Brunono Kverfurtiečio (laikina koplyčia). Didžiausias ir stipriausias choras veikia MTK bažnyčioje (45–50 asmenų), kituose chorus sudaro po 30–35 asmenis. Bažnyčiose yra ir vaikų choro grupių.

MTK bažnyčioje veikia Grigališkojo choralo studija (V. Budreckis). Studijos tikslas – liturginė tarnystė MTK bažnyčioje, kiekvieną sekmadienį vakaro šv. Mišiose giedamos grigališkosios giesmės. Studijos veikla – muzikinis, liturginis, kultūrinis ir teologinis lavinimasis. Šv. Mišiose giedamos choralo giesmės iš *Graduale Triplex* ir *Graduale Romanum*. Choralo atlikėjų grupė mišri – vyrų ir moterų. Gilinantis į giedojimo subtilybes, labai reikšmingos buvo studijos Solesmes (Prancūzija) benediktinų vienuolyne, Bažnyčios tradicijų ir grigališkojo choralo studijų savaitės Kretingoje bei Kražiuose, ryšiai su Palendrių benediktiniais, bendradarbiavimas su grigališkojo giedojimo chorus Vilniuje, Kaune, Šiauliuose. Studija atlieka ir senąsias lietuvių katalikiškąsias giesmes *kantičkas*. MTK bažnyčios grigališkojo choralo studija – vienintelis toks kolektyvas Telšių vyskupijoje, todėl tenka atstovauti vyskupijai daugelyje Lietuvos ir vyskupijos bažnytinių renginių. Grigališkojo choralo – ypatingo, elitinio bažnyčios muzikinio žanro – gyvas skambėjimas liturginių apeigų metu ne tik gražiai įsikomponuoja į Klaipėdos bažnyčių chorinę visumą, bet ir suartina su Vakarų Europos katalikiškąja tradicija.

Bažnyčių choruose (turimi omenyje chorai, giedantys per sumos mišias) daugiausia dalyvauja solidaus amžiaus žmonės (amžiaus vidurkis – apie 60 metų). Tokio amžiaus giedotojų balsai ir klausia susilpnėję, tačiau ši trūkumą iš dalies kompensuoja didelė jų chorinė patirtis ir ilgametis dalyvavimas bažnyčios bendruomenėje. Pvz., MTK ir Kristaus Karaliaus bažnyčių choruose 7–10 metų gieda apie 65,6 % apie visų dalyvių. Choristai pagal profesiją – darbininkai, medikai, mokytojai, dalis muzikos mokytojų, universitetų pedagogų ir net chorvedžių. Apie 90 % jų anksčiau yra ilgai dainavę mėgėjų choruose ir

įpratę prie kultūrinės veiklos<sup>10</sup>. Gal dėl to giedotojai ne tik nuolat lanko repeticijas, dalyvauja šv. Mišiose, bet ir noriai vyksta į eucharistinius kongresus, atlaidus, leidžiasi į tolimas piligrimines keliones. Chorai su pagyvenusiais dalyviais ne itin patogiomis tokiam amžiui sąlygomis gebėjo apsilankyti Romoje, Lurde, Vokietijoje, Lenkijoje.

Galima teigti, kad taip buvo išspręstas giedotojų dalyvavimo bažnyčios chore *motyvacijos* klausimas. Beje, straipsnio autorius yra vienas iš tų, kurie mano, jog bažnytinių chorų dalyvių motyvacijos klausimas negali būti traktuojamas ir tiriamas tais pačiais metodologiniais principais kaip ir pasaulietiskame laisvalaikio meno kolektyve. Dalyvavimas liturginėse apeigose yra subtili dvasinė sritis ir šiuo atveju, tačiau *a priori* reikia pripažinti religinių motyvų pirmenybę. Juo labiau kad dar Pijaus X *Motu proprio* tekste apie choro giedotojus buvo aiškiai pasakyta: „Bažnyčios giesmininkai, nors jie žmonės pasauliečiai, iš tikrųjų pareigas eina bažnytinio choro.“<sup>11</sup> Ir toliau: „Į bažnytinį chorą turi būti priimami vyrai tik pasižymėję pamaldumu ir padorumu, kurie dievotai ir kukliai dalyvaudami pamaldose pasirodytų verti tų pareigų, kurias atlieka.“<sup>12</sup> Taigi, kalbant apie bažnytinio choro motyvaciją, metodologiškai racionaliau būtų aiškintis, kaip individualios aspiracijos atliepia minėtus dokumento reikalavimus arba kokios galimos jos deklinacijos. Tačiau, kai giedotojai stropiai lanko chorą, nuolat dalyvauja mišiose, kaip buvo patvirtinta anksčiau, įtarinėjimams apie kokias nors destruktivias jų motyvacijos apraiškas nėra pagrindo.

## 2. Liturginių apeigų muzikinė architektūra – muzikos bažnyčioje kriterijus

Dokumente *Sacrosanctum Consilium* aiškinama: „Bažnytinė muzika bus juo šventesnė, juo glaudžiau bus susieta su liturgijos vyksmu, tiek maloniau išreiškdamą maldą, tiek palaikydama vieningumą, tiek turtindama šventąsias apeigas didesniu iškilmingumu.“<sup>13</sup> Šiuo atveju „iškilmingumo“ kategorija susieta su maldingumu ir esminiais mišių, pasak kardinolo Ratzingerio, „kosminio, istorinio Slėpinio“<sup>14</sup>, metmenimis. Savaime aišku, centrinių bažnyčių chorinės mokyklos *schola cantorum* ar pajėgūs chorai turi didesnes galimybes realizuoti tokius tikslus, silpnesni – mažesnes. Tačiau šalia choro estetikos ne mažiau svarbiu iškilmingumo kriterijumi laikytinas ir liturginių apeigų *muzikinės architektūros* organizavimas. Suprantama, muzikinė architektūra organizuojama pagal bendrąsias Vatikano nuorodas liturginių apeigų muzikai<sup>15</sup>.

Vientisa architektūra *formos* požiūriu – svarbi bet kurio iškilmingo apeiginio vyksmo įtaigos prielaida. Idealiu atveju per apeigas simboliškai veiksmai darniai siejami į visumą pagal universalios meninės dramaturgijos principus, o kiekviena dalis turi savo funkcijas: įžanga – pasirengimas aktui, prasminiai akcentai – lyg vyksmo kulminaciniai taškai, pabaiga – įprasminimas etc. Savo paskirtį turi ir kiekviena raiškos priemonė – ekstatiškas šlovinimas ir tyła, atvirumas ir slėpinys, celebrantų ir bendras visų maldininkų veiksmas etc. *Stilistiniu* požiūriu, kalbant apie muzikos stilių, vientisumo kriterijumi bus giedojimo stiliaus apeiginio akto metu vienybė. Anot vieno iškilmausių Lietuvos vargonininkų, dabar Vilniaus arkikatedroje vargonaujančio Bernardo Vasiliausko, „jeigu choras gieda *Angelių mišias* unisonu grigališkuoju būdu, tai pageidautina, kad ir visi kiti tarpiniai giedojimai skambėtų grigališkai. Šiuo atveju nepriimtina įterpti kokias nors daugiabalses giesmes. Ir

atvirkščiai, jeigu yra giedamos romantiško stiliaus mišios, tokio stiliaus pageidautini ir tarpiniai giedojimai. Deja, tokio stilistinio vientisumo praktikoje būna nedažnai.<sup>16</sup>

Muzikinės architektūros vientisumą geriausiai organizuoja tradicinė, iš liturginių apeigų veiksmų kilusi ciklinė muzikinė forma – mišios, kompozitorių kūryboje išplitusios nuo pat Renesanso. Lietuvoje liturginių apeigų muzikiniam apipavidalinimui daugiausia įtakos turėjo XIX–XX a. pradžios lotyniškosios vokiečių-austrų kompozitorių cecilianistų romantiškos mišios, pagal apimtį daugiausia *missa brevis*, o pagal nuotaikas – ryškiai kontrastingų dalių. *Kyrie* – rami įžanginė malda, *Gloria* – šviesus pagarbinimas (*Credo* dabar nebegiedamas, o atkalbamas), *Sanctus* – ekstatiškas Aukščiausiojo šlovinimas, *Agnus Dei* – mistinė auka. Tarp pagrindinių dalių išterpiantys tarpiniai giedojimai ir vargonų improvizacijos turi jungiamųjų grandžių paskirtį. Ši, istoriškai ištvirtinusi, tipizuotų liturginio akto veiksmų linija vokiečių-austrų mišiose ir suformavo aiškų maldininkų bendruomenės mišių modelį ir jo intonacinio-jausminio tonuso procesą. Taigi Bažnyčios liturginės apeigos, kurių metu choras gieda mišias (vientisą ciklinį muzikos kūrinį), muzikinės estetikos požiūriu tampa prasmingos, vientisos ir dėl to vertintinos aukščiausiai, o kai choras gieda tik atskiras, tiesiogiai su mišių dalių turiniu nesusijusias giesmes, tokios apeigos muzikiniu požiūriu vertintinos žemiau. Pasitaiko ir netipišku atveju, kai dėl neapgalvotos paties vargonininko iniciatyvos mišių iškilmingumas būna suardomas atliekant tai progai netinkamos temos giesmes<sup>17</sup>. (Bene blogiausia, kai nėra choro, o per iškilmingas mišias groja tik vargonai ir vargonininkas gieda solo.)

Svarstant liturginio akto muzikos architektūros klausimą, kol kas tenka apsiriboti bendresnėmis pastabomis, nes Lietuvoje dar nėra priimta viešai aptarinėti muziką ir choro giedojimą mišių metu, juo labiau gilintis į visuminę akto estetiką. Tačiau tokie klausimai kyla praktikoje stebint pozityvius ir abejotinus pavyzdžius. Įtikinamai pozityvų pavyzdį Klaipėdoje matome MTK bažnyčioje, kurioje sąmoningai ir kūrybiškai siekiama muzikinės architektūros vientisumo ir ją atitinkančio pamaldaus intonacinio-jausminio tonuso. Choras ir vargonai, giesmių ir mišių repertuaras, jų atlikimo stilistika, bendras muzikinis tempas, vargonų tarpinės improvizacijos, vargonininko G. Purlio traktuojamos kaip „harmoninis fonas“, taip pat psalmių giedojimo (solo ir choro) grigalinė maniera – visi šie privalomieji mišių muzikiniai fenomenai šioje bažnyčioje būna pajungti liturginio akto vientisumui organizuoti, o tikslo požiūriu – paties akto dvasingumui kurti.

Sakraliniai koncertai paprastai siejami ne su liturginėmis apeigomis, o su didžiosiomis liturginių metų šventėmis, jie pratęsia šventimą, paryškina švenčių prasmingumą, pakelia tikinčiųjų bendruomenės nuotaiką.

### 3. Choralinis mišių repertuaras

Mišios, kaip ciklinis choralinis kūrinys, Vakarų Europoje susiformavo Renesanso laikotarpiu. Lietuvoje mišių, skirtų liturginėms apeigoms, atlikimo choru ir repertuaro tradicija išplito vėliau — XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje, tautinio atgimimo ir bažnytinės muzikos reformos laikotarpiu, atsiradus *lietuviškiems chorams*. Anuo laikotarpiu, dar neturint pakankamai savų autorių, paplito profesionaliai parašytos ir liturginėms apeigoms skirtos XIX a. vokiečių-austrų katalikiškosios muzikos kūrėjų M. Hallerio, F. X. Witto, J. Grube-

rio, A. H. Rosewigo, J. G. Zanglio mišios<sup>18</sup>. Pirmosios lietuvių autorių mišios – nedideli J. Kalvaičio, S. Šimkaus kūriniai<sup>19</sup>. Šalia jų buvo kuriamos ir didelės apimties lotyniškosios mišios – J. Naujalio *In Honorem St. Casimiri*, *In Honorem Sacrorum Vulnerum Christi*, Č. Sasnausko *Requiem*. Jos vidutiniams bažnyčių chorams buvo per sudėtingos ir todėl apeigų metu neatliekamos. Daugiau lengvesnių apeiginių lietuviškų mišių sukurta XX a. antrojoje pusėje (B. Budriūno, B. Markaičio, L. Abario, L. Abariaus, P. Sližio, G. Purlio ir kt.). Vis dėlto nacionalinės mišios neišstūmė ankstyvųjų vokiškųjų-austriškųjų – dabar Lietuvos bažnyčioje giedamos ir vienos, ir kitos. Reikia pripažinti, kad vokiečių-austrių kompozitorių mišios įdiegė universalų romantiškų liturginių mišių *missa brevis* modelį, kuriuo iki šiol seka nacionaliniai autoriai. Ilgainiui didėjant Lietuvos chorų muzikiniam pajėgumui kyla būtinybė mišių repertuarą papildyti vertingais nacionalinių ir užsienio autorių kūriniais. Kyla probleminis klausimas – kokių autorių mišias gieda Klaipėdos bažnytiniai chorai, kokias iniciatyvas jie demonstruoja? Siekiant atsakyti į šį klausimą buvo aiškintasi, kokios mišios sudaro chorų atliekamą repertuarą.

1 lentelė. Klaipėdos bažnyčiose giedamos mišios

Klaipėdos bažnyčių chorai	I. Marijos Taikos Karalienės	II. Kristaus Karaliaus	III. Šv. Kazimiero	IV. Juozapo Darbininko
<b>Mišių autoriai</b>	Ramma-Bartalamiejus A. Remesa F. Schubert L. Cherubini A. M. Rosewig J. Zvierovič G. Purlys (giedamos trejos mišios) Č. Sasnauskas J. Gruber L. Abaris	G. Zangl L. O. Emerson Korman J. Gruber A. Remesa (giedamos dvejios mišios)	Giedamos įvairių autorių giesmės	Korman L. Abaris (giedamos dvejios mišios) G. Purlys A. Remesa

Iš 1 lentelės matyti, kad Klaipėdos bažnyčiose, išskyrus Kristaus Karaliaus bažnyčią, yra giedama po lygiai vokiečių-austrių ir šiuolaikinių nacionalinių, tarp jų – vietinių autorių A. Remesos ir G. Purlio – mišių. Kadangi chorai gieda ir įvairias tų pačių autorių giesmes, tai bendrą Klaipėdos chorų repertuarą, bent santykinai, galėtume laikyti vietine *tradicija*. L. Abario mišios, paprastos, melodingos, todėl prieinamos net ir silpniems chorams, yra paplitusios visoje Lietuvoje.

Siekiant išsiaiškinti Klaipėdos mišių žanro padėtį bendresniame Lietuvos bažnyčių kontekste, buvo surinkti duomenys iš kitų daugiau kaip dešimties Lietuvos bažnytinių chorų (2 lentelė).

Atsiskleidė iš esmės panaši padėtis: beveik visur yra giedamos vokiečių-austrių kompozitorių, taip pat L. Abario ir A. Remesos, o keliose bažnyčiose – ir A. Purlio mišios. Dalyje bažnyčių dominuoja tradicinis užsienio autorių repertuaras. Taigi galima konstatuoti optimalią pusiausvyrą tarp tradicinių ir šiuolaikinių nacionalinių autorių. Būtina

## 2 lentelė. Kitose Lietuvos bažnyčiose giedamos mišios

<b>Kitų Lietuvos bažnyčių chorai</b>	Vilniaus arkikatedros (vad. R. Songaila)	Šiaulių Šv. Petro ir Povilo katedros	Kauno Kristaus Prisikėlimo bažnyčios (vad. D. Beinarytė)	Kaišiadorių katedros	Alytaus Švč. M. Marijos Krikščionių pagalbos bažnyčios (vad. V. Vinikaitis)	Plungės Šv. Jono Krikštytojo bažnyčios (vad. T. Ambrozaitis)
<b>Mišių autoriai</b>	F. X. Vitt L. O. Emerson H. Huber J. Gruber R. Cerber Ramma-Bartalamiejus L. Abaris J. Naujalis (Leonardo mišios) A. Remesa P. Slizys	Gero choro nėra, giedamos tik giesmės	Giedamos kelios P. Beinario mišios	L. Abaris Ch. Gunoud A. Remesa P. Beinaris	Per mišias gieda lietuviškas giesmes, tarp jų ir V. Vinikaičio (žinoma daugiau kaip 20 giesmių)	L. Abaris A. Remesa G. Purlys G. Šukys
<b>Kitų Lietuvos bažnyčių chorai</b>	Kretingos Viešpaties Apreiškimo Šv. Mergelei Marijai bažnyčios (vad. P. Žilys)	Gargždų Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčios (vad. P. Kautauskis)	Rokiškio Šv. Mato (vad. L. Janionis)	Širvintų Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčios	Elektrėnų Švč. M. Marijos Kankinių karalienės bažnyčios	Žiežmarių Šv. Apaštalo Jokūbo bažnyčios
<b>Mišių autoriai</b>	A. M. Rosewig G. Zangl L. O. Emerson A. Remesa (giedamos dvejų mišios)	G. Purlys G. Zangl J. Gruber A. M. Rosewig L. O. Emerson	A. Remesa L. Abaris J. Gruber L. O. Emerson G. Zangl	L. Abaris A. Remesa Ch. Gunoud	L. Abaris L. Abarius (giedamos dvejų mišios) G. Šukys A. Remesa Ch. Gunoud G. Purlys	L. Abaris A. Remesa L. O. Emerson

atkreipti dėmesį į tai, kad beveik visi nacionaliniai mišių autoriai, išskyrus A. Remesą, yra ne vadinamieji profesionalūs Lietuvos kompozitoriai, o kompozitoriai-vargonininkai (dažnai vadinami kompozitoriais mėgėjais). Tai neturėtų stebinti, nes tokio pasidalijimo tendencija apskritai būdinga ir Vakarų Europos muzikos pasauliui. Minėti tradicinio liturginio repertuaro kūrėjai M. Halleris, F. X. Wittas, J. Gruberis ir kt. kadaise irgi nebuvo laikomi „iškiliausiais“ kompozitoriais; jų pavardės, deja, net nebuvo įtrauktos į prestižines muzikos enciklopedijas. Enciklopedijose minimi tik aptariamojo žanro šedevrai – didelės apimties („koncertinės“) mišios, turėjusios įtakos muzikos stilių raidai (Palestrinos, W. A. Mozarto, L. van Beethoveno, G. Verdi etc.). Koncertui skirtą sakralinę muziką, taip pat ir mišias, kuria ir profesionalūs Lietuvos kompozitoriai (J. Tamulionis, A. Martinaitis, V. Miškinis, V. Augustinas, K. Vasiliauskaitė, G. Svilainis ir kt.), tačiau jos liturginėms apeigoms beveik netinka<sup>20</sup>. Taikomųjų žanrų, skirtų ir apeigoms, kūriniai provokuoja abejotinus vertinimus virtualioje erdvėje. Pavyzdžiui, vienas rimtesnių išėivijos muzikų

A. Šimkus, komentuodamas B. Budriūno mišias, rašo, kad jo mišios „greičiau primena šiems laikams charakteringą, kiek skubotą kuklios bendruomenės maldą, besirūpinant per daug negaišinti jas laikančio kunigo, taip pat ir savo pačių skrupulingai apskaičiuoto laiko bei pastangų. Tai daugiau nuasmeninta, privaloma malda „sudemokratintam“, „nedaug tereikalaujančiam“ Dievui, kaip pagarbinimas begalinės Visagalio didybės ar baiminimasis jo teisingu ir neišvengiamu teismu. Tokių mišių muzikai gal geriausiai tiktų vokiečių kompozitoriaus Paul Hindmith nukaltas terminas „Gebrauchsmusik“, taikytas funkcionalinei muzikai, skirtai utilitariniams tikslams ir mėgėjams atlikėjams“<sup>21</sup>. Atrodytų, panašiai būtų galima vertinti ir daugelio pačių vargonininkų-kompozitorių sukurtas mišias. Vis dėlto toks vertinimas būtų pernelyg supaprastintas, nutolęs nuo istorinės ir esamojo laiko realybės, kartu ir nuo nacionalinės tradicijos. Lietuvoje anaipol negalėtume konstatuoti „privalomų“ mišių apeigų egzistavimo, o giedojimo meniškumo lygį pateisintume konkrečios bažnyčios choro galimybėmis. Kartu būtina patikslinti, jog A. Šimkaus minėtos B. Budriūno mišios iš tikrųjų atstovauja ne stambios formos cikliniam muzikos kūriniiui – mišioms, o tiesiog paprastoms giesmėms, nors ir pavadintoms mišių dalimis. Panašaus pobūdžio giesmes Lietuvos bažnyčiose dažniausiai gieda tik silpni chorai ar visi maldininkai bendruomeniniu būdu. Tačiau dabar Lietuvoje tokį atsilikimą siekiama įveikti Bažnyčios ir visų muzikų pastangomis.

Iškilmingos muzikinės dvasinės atmosferos kūrimo bažnyčioje prielaida yra choro pajėgumas ir estetiškai vertingo repertuaro atlikimas. Neatsitiktinai visuose Vatikano dokumentuose apie muziką dominuoja terminas *schola cantorum* – stipraus choro sinonimas. Kelias į tokias choro aukštumas yra universalus – metodiškai profesionalus vadovo darbas lavinant ir ugdant chorą<sup>22</sup>.

#### 4. Giesmės ir jų repertuaro atnaujinimo problematika

Pusę amžiaus Lietuvoje trukusi sovietinė okupacija ir Bažnyčios persekiojimas pertraukė natūralų giedojimo tradicijos tęstinumo ir plėtros procesą. Dabar vargonininkams tenka spręsti keletą problemų:

- sukaupti XX a. pirmosios pusės giesmių palikimą, turintį išliekamąją vertę;
- profesionaliai redaguoti ar net naujai harmonizuoti geriausias liaudies ir originalios kūrybos giesmes;
- kūrybiškai, atrankos būdu perimti lietuvių išėivijoje sukurtą giesmių repertuarą;
- formuoti šiuolaikinių tautiškų giesmių fondą.

Tautiškumo raiškai mažiausiai tinka mišių žanras (stambi muzikinė forma), labiau – giesmės, atliepiamosios psalmės, įvairūs tarpiniai giedojimai ir aklamacijos. Šios smulkiosios formos yra veiksmingiausi tautinės tradicijos segmentavimosi fenomenai, atraminiai *tautinės atminties* intonaciniai-jausminiai kodai<sup>23</sup>.

Pirmieji kompozitoriai ir vargonininkai daug puikių senųjų giesmių chorui harmonizavo neraiškiu akordiniu būdu. Jas išsaugoti ir perduoti ateinančioms kartoms galima tik profesionaliai suredagavus ar net naujai harmonizavus. Ypač gražios šios srities inovacijos atsiskleidžia MTK bažnyčios vargonininko G. Purlio kūryboje.

Redaguoti ir harmonizuoti G. Purlys pasirenka tokias giesmes, kurių melodijos pasi-

žymi reljefišku piešiniu ir emociniu raiškumu, o tekstai prasmingi, įtaigūs. Chorių faktūrą komponuoja balsų audinio polifonizavimas, o skambesio skaidrumo siekiama išryškinant kiekvieno chorinio balso individualybę. Dėl to daugelis G. Purlio pertvarkytų senųjų giesmių tarsi neteko ankstesnio „sunkaus“ akordinio apvalkalo, nuskaidrėjo nuotaika, atsiskleidė autentiškas melodijos grožis.

Kaip pavyzdys iš G. Purlio darbų 1 pav. pateikiama visiems žinomos A. Baranausko giesmės „Sveika Marija, Dangaus lelija“ harmonizuotė. Naujoji harmonizuotė pasižymi aiškiu, diferencijuotu balsų vedimu, paprasta, liaudiškos melodijos dvasią paryškinančia harmonija. Pavyzdyje matome, kad giesmę pradeda skaidrūs moterų balsai (neryškiame tenoro fone), drąsiau prisijungus bosui išsiplėčia skambesio spektras, o antrajame sakinyje balsai jau ima tarpusavyje „kalbėtis“ imitacijomis. (Pastaba: siekiant melodijos sklandumo antrajame takte nata „la“ pakeista į „si“.) Neįmantrus faktūros polifonizavimas ir kiekvienos choro balso partijos akcentavimas daro išpūdį – patraukia ir klausytojus, ir pačius giedotojus.

### SVEIKA, MARIJA, DANGAUS LELIJA

Žodž. A. Baranausko  
harmonizavo G. Purlys

The musical score is presented in three systems, each with a vocal line (Soprano, Alto, Tenor, Bass) and a piano accompaniment line. The lyrics are in Lithuanian and describe the Annunciation. The first system covers the first two lines of the text, the second system covers the next two lines, and the third system covers the final two lines. The score includes various musical notations such as notes, rests, and slurs.

1 pav. Giesmės „Sveika Marija, Dangaus lelija“ harmonizuotė

Verta prisiminti ir unisoninio giedojimo fenomeną. Unisonas – vienas iš seniausių choro raiškos būdų. Psichologiniu požiūriu unisonas bažnyčioje simbolizuoja bendruomenės homogeniškumą, sutelktumą, tikėjimo tvirtumą ir dvasinę vienybę, taigi toks giedojimas aktualus ir dabar. Vakarų Europoje esama labai daug unisoninio giedojimo būdų, o Lietuvoje tokio giedojimo patirtis menka. Nuo pat XX a. pirmojo dešimtmečio bažnytiniai chorai ėmėsi giedoti akordais, o unisoną, laikydami jį primityviu giedojimu, paliko

nuošalyje. Vadinas, kad suaktyvėtų unisoninio giedojimo praktika (žinoma, tam tikrais atvejais), pirmiausia patys vargonininkai turėtų suvokti prigimtinį unisono grožį, o kartu ir sistemingai lavinti chorą<sup>24</sup>.

Klaipėdos bažnyčiose unisoninio giedojimo padėtis įvairi: vieni vargonininkai unisoninį giedojimą pripažįsta, kiti jo vengia. Šioje srityje vėl pavyzdį duoda MTK bažnyčia, kurios choras unisonu gieda ne tik tradicinius grigališkuosius lotyniškus himnus, bet ir kai kurias giesmes. Antai P. Ambrazo „Iš Tavo rankos, Dieve“ MTK bažnyčios choras giedoja Vilniaus arkikatedroje per mišias. Be to, unisoninės yra ir G. Purlio Mišios šv. Antanui su pučiamųjų instrumentų kvintetu ir orkestru.

## 5. Bendruomenės giesmės, atliepamosios psalmės

Liturginių apeigų metu tam tikra giedojimo formų dalis – bendrosios giesmės, atliepamosios psalmės, „Aleliuja“ – paprastai atliekamos choro ir bendruomenės kartu. Bendrai giedotinos yra įžanginė mišių giesmė „Pulkim ant kelių“, „Aleliuja“, „Tėve mūsų“, taip pat Švenčiausiojo Sakramento garbinimas, procesijų giesmės etc. Tačiau pastaraisiais dešimtmečiais bendruomeninis giedojimas Lietuvos bažnyčiose nusilpo. Priežastį, matyt, kelios: tai ir inteligentijos, sovietmečiu nutolusios nuo Bažnyčios, varžymasis giedoti tarp nepažįstamų žmonių, ir skambių, lengvai įsimenamų giesmių bei atliepamųjų psalmių

**Gyvai**

A - le - liu - ja, A - le - liu - ja, A - le - liu - ja, A - le - liu - ja, A - le - liu - ja.

**Priegiesmis**

A - le - liu - ja, A - le - liu - ja, A - le - liu - ja, A - le liu - ja, A - le - liu - ja!

A - le - liu - ja, A - le - liu - ja, A - le - liu - ja, A - le - liu - ja!

2 pav. „Aleliuja“ (muzika G. Purlio)

trūkumas.

MTK bažnyčioje bendruomeninį giedojimą vargonininkas veda harmoningai supaprastinta vargonų partija, kad maldininkams būtų patogų giedoti liaudiškai (pritariant tercija), be to, patogiai visiems balsams tesitūra. „Aleliuja“ giedama įvairiomis melodijomis, bet dažniausiai lengvai įsimenamomis. Straipsnio autoriaus manymu, šiuo atveju vertingiausiomis laikytinos liaudiškų intonacijų melodijos. Būtent tokios aklamacijos, tikėtina, paskatintų bendruomeninio giedojimo atgijimą ir tautiško giesmių repertuaro atlikimą. Viena iš jų – „Aleliuja“ – pateikta 2 pav. (Pastaba: priegiesmio žodžiai keičiasi pagal Žodžio liturgijos seką.)

## 6. Sakralinės muzikos koncertai

Be giedojimo liturginių apeigų metu, aukštai vertintini *bažnytinių chorų* bendri renginiai. Vienas tokių Klaipėdoje – Kalėdinių giesmių festivalis, kurį organizuoja miesto chorinė bendrija „Aukuras“ (bendrijos pirmininkas doc. A. Šumskis) kartu su MTK bažnyčia.

Sakralinės choralinės muzikos koncertai bažnyčiose – senas ir kartu šiuolaikinis reiškinys. Jie prasidėjo Vokietijoje nuo garsiųjų D. Buxtehude'o vakarinių koncertų (Abendmusik, pirmasis – 1673 m.) ir didžiojo J. S. Bacho kantatų bei pasijų. Koncertai praeityje vykdavo ir senojoje Vilniaus katedroje, o Nepriklausomos Lietuvos Respublikos laikotarpiu jie buvo populiarūs Kaune. Klaipėdoje ši tradicija jauna, jos pradžia – 1989–1990 m. Vis dėlto šiuolaikinė sakralinių koncertų bažnyčiose praktika Vakaruose ir buvusioji tarpukario Lietuvoje smarkiai skiriasi nuo ankstyvosios – anuomet sakralinių koncertų rengėjai buvo *tos pačios bažnyčios chorai*, dabar – ne tik šie, bet ir *kultūros institucijų chorai*.

Vatikano II Susirinkimas koncertams skyrė daug dėmesio. Dieviškojo kulto kongregacijos dokumento „Koncertai bažnyčiose“ pirmajame skyriuje „Muzika bažnyčiose ne liturginių apeigų metu“ teigiama: „Pastaruoju metu gausėjant koncertų, dažnai jie imti rengti bažnyčiose. Tai nulemia įvairios priežastys: aplinkos sąlygos, sunkumai ieškant tinkamos vietos; akustiniai reikalavimai, kuriuos bažnyčios paprastai patikimai atitinka; estetinio pobūdžio motyvai siekiant, kad koncertas vyktų gražioje aplinkoje; tinkamumo argumentai grąžinant atliekamiems kūriniams tą aplinką, kurioje jie gimė.“<sup>25</sup> Toliau: „Drauge su šiuo kultūriniu procesu Bažnyčioje randasi nauja situacija. Per liturgines apeigas chorai *scholae cantorum* dažnai negalėdavo atlikti įprastinio sakralinės polifoninės muzikos repertuaro. Dėl to buvo imtasi iniciatyvos, kad ši sakralinė muzika skambėtų bažnyčioje kaip koncertas.“<sup>26</sup>

Koncertų bažnyčiose XX a. pabaigoje pagausėjo išplitus tarptautinių festivalių ir konkursų renginiams. Susiformavo net chorų tradicija po konkursų koncertuoti šalies ar miesto bažnyčiose, dažnai net giedoti per mišias. Pavyzdžiui, tarptautiniame chorų festivalyje Pueblo (Meksika) 2008 m. vasarą Klaipėdos koncertų salės chorui „Aukuras“ (jo narys yra ir straipsnio autorius) teko dalyvauti 8 koncertuose, iš kurių 6 vyko bažnyčiose. Be to, visi festivalio chorai atskirai ir kartu giedojo iškilmingas sumos mišias monumentalioje Pueblo katedroje, celebruojant kardinolui ir vyskupams. Koncertų bažnyčiose „Aukuras“ surengė ir kitose šalyse: JAV, Kanadoje, Vokietijoje, Ispanijoje, Italijoje, Švedijoje, Norve-

gijoje, Austrijoje, Šveicarijoje etc.

Klaipėdoje jau įsitvirtino dvi koncertų tradicijos: viena jų – giesmių koncertai, atliekami susijungus kelių bažnyčių chorams<sup>27</sup>, kita – sakraliniai kultūros institucijų chorų koncertai.

Bažnyčiose koncertai organizuojami remiantis įvairiais principais, tačiau labiausiai vertintini ilgalaikiai projektai. Tokiais meniniais renginiais Klaipėdoje išsiskiria MTK ir Kristaus Karaliaus bažnyčios.

Toliau (žr. 3 lentelę) pateiktos dvi chorinių koncertų Klaipėdos mieste (ir Vakarų Lietuvos regionų) suvestinės.

**3 lentelė. Klaipėdos miesto chorinės bendrijos „Aukuras“ sakraliniai koncertai Klaipėdos ir Vakarų Lietuvos regionų bažnyčiose**

Eil. nr.	Renginio pobūdis	Vieta	Koncertų skaičius	Metai
	Sakralinės muzikos koncertai	Klaipėda	Apie 70 koncertų	2005–2008
	Sakralinės muzikos koncertai	Kiti Vakarų Lietuvos miestai	Apie 20 koncertų	2005–2008
	Kalėdinių giesmių festivalis	Klaipėda	1 koncertas	2007
	Kalėdinių giesmių festivalis	Klaipėda	1 koncertas	2008
	Lietuvos aukštųjų mokyklų studentų chorų festivalis	Klaipėda, Palanga	4 koncertai	2006
	Konkursas (S. Šimkaus tarptautinis konkursas)	Klaipėda, Palanga, Nida	3 koncertai	2005
	Konkursas (S. Šimkaus tarptautinis konkursas)	Klaipėda, Kretinga, Palanga, Gargždai, Nida	0 koncertų	2007
	Koncertai „Aukuro“ 20-mečiui	Klaipėda, Gargždai, Palanga, Skuodas	5 koncertai	2008
<b>Iš viso:</b>			14 koncertų	2005–2008

Norint adekvačiau įsivaizduoti sakralinių koncertų reikšmę Klaipėdos muzikiniame gyvenime, reikia palyginti jų skaičių su chorinės muzikos koncertų skaičiumi miesto Koncertų salėje (koncertai čia rengiami komerciniais tikslais ir nėra prieinami visiems). Žr. 4 lentelę.

**4 lentelė. Klaipėdos koncertų salės organizuojami chorinės muzikos koncertai**

Eil. nr.	Koncertų pobūdis	Koncertų skaičius	Metai
	5 chorinės muzikos, 2 bendri su orkestro programa	7	2005
	1 chorinės muzikos, 7 bendri su orkestro programa	8	2006
	3 chorinės muzikos, 4 kartus choras dalyvavo mišrioje programose	7	2007
	3 chorinės muzikos, 3 kalėdinių giesmių Klaipėdos bažnyčiose, 4 kartus choras dalyvavo mišrioje programose	10	2007
<b>Iš viso:</b>		42 koncertai	2005–2008

Palyginus lentelių duomenis matyti: chorinių koncertų Klaipėdos bažnyčiose 2005–

2008 m. įvyko daugiau kaip 100, o Koncertų salėje – tik 42. Be to, bažnyčiose pasirodo ne tik silpnesni, bet ir reprezentaciniai chorai, taip pat ir atvykusieji varžytis į Klaipėdos tarptautinį S. Šimkaus vardo konkursą.

Bažnyčiai aktyviai bendraujant su kultūros įstaigomis ir jų choralais, kuriami nauji, šiuolaikiški komunikaciniai kultūros kanalai, optimizuojantys Bažnyčios muzikinę sferą, višiuomenės kultūrą ir dvasingumą.

## Išvados

Klaipėdos katalikų bažnyčių chorai reprezentuoja naują, dar gilesnių istorinių šaknų neturinčią, tačiau intensyviai besiformuojančią katalikiškojo chorinio meno tradiciją Lietuvos pajūrio regione. Naujoji tradicija, integruodama svarbiausius chorinio meno sistemai būdingus elementus, siekia įveikti visas bendrąsias ir atskiras šioje srityje kilusias šiuolaikines problemas.

Liturginės apeigos estetiniu požiūriu organizuojamos tarsi vientisas architektoninis darinys, kurį geriausiai perteikia tradicinė ciklinė muzikinių mišių forma. Mišių žanro įvaldymas yra svarbiausias bažnytinio choro ir apeigų kriterijus.

Mišių žanrą Klaipėdos bažnyčiose reprezentuoja vietinių kompozitorių A. Remesos ir G. Purlio bei XIX a. lotyniškosios vokiečių-austrų kompozitorių mišios. Toks vietinio ir tradicinio mišių repertuaro derinys būdingas ir kitoms Lietuvos bažnyčioms.

Lietuvos bažnyčių muzikos tradicija buvo ilgam pertraukta sovietinės okupacijos, dėl to susidarė tam tikras chorų repertuaro trūkumas, kurį savo kūryba siekia kompensuoti išskilesni vargonininkai-kompozitoriai.

Viena iš giesmių žanro problemų – kūrybiškas ir kritiškas paveldo perėmimas, nes sovietinės okupacijos laikotarpiu šioje srityje susidarė skaudžių įtrūkių. Redaguojant ir pertvarkant tradicinį giesmių žanro palikimą, aukštai vertintini G. Purlio darbai. Jo polifonizuotu būdu naujai harmonizuotos senosios giesmės tampa vertinga, šiuolaikiška vidutinio pajėgumo bažnytiniais chorams prieinama repertuaro dalimi.

Klaipėdos bažnyčiose nuolat organizuojami sakralinės muzikos koncertai praplečia bendrą Bažnyčios muzikinę sferą ir teigiamai veikia parapijų žmonių dvasingumą. Šie koncertai parodo šiuolaikišką bažnyčių požiūrį į muziką bažnyčioje apskritai ir pasirengimą iškilias problemas spręsti naujais metodais.

## NUORODOS

- <sup>1</sup> Konstitucija apie šventąją liturgiją *Sacrosanctum Consilium* [1963 12 04]. Sk. VI § 114 // [http://www.lcn.lt/b\\_dokumentai/vatikano\\_2s/](http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/). Žiūrėta 2009 01 07.
- <sup>2</sup> Bažnytinių chorų klausimai buvo aptarti autoriaus monografijose: *Gudelis R. Chorinis menas višiuomenės kultūroje: Europos chorinė tradicija ir jos įsitvirtinimas Lietuvoje*. P. 220–237; 280–288; *Gudelis R. Chorinis menas lietuvių tautos kultūroje: chorinio meno atspindžiai XIX a. pabaigos – XX a. pirmosios pusės publicistikoje*. P. 98–168; 252. Taip pat Klaipėdos universiteto mokslo leidinyje „Tiltai“, Vytauto Didžiojo universiteto leidinyje „Soter“ ir dviejuose chorinės literatūros vadovėliuose aukštosioms mokykloms.
- <sup>3</sup> Gediminas Purlys (gim. 1948) – vargonininkas, kompozitorius, profesorius. Mokėsi Vilniaus

- M. K. Čiurlionio menų gimnazijoje, studijavo LTSR valst. konservatorijoje (dabar – LMA) ir Maskvos P. Čaikovskio konservatorijos aspirantūroje. Dabar dirba Klaipėdos universiteto MF Chorvedybos katedroje, nuo 1989 m. – profesorius. Sukūrė 6 mišias, apie 100 giesmių ir dainų. Už sėkmingą vargonininkavimą MTK bažnyčioje 2008 08 28 popiežius Benediktas XVI suteikė apaštališkąjį palaiminimą.
- <sup>4</sup> *Motu Proprio* SSmi, D. N. Pii P. P. X *de musica sacra*. Cituojama pagal: Švento Tėvo Pijaus X apie šventą muziką *Motu proprio*. Serija A. Nr. 2. Sk. V § 12. Kaunas. 1926.
  - <sup>5</sup> *Naujalis J.* Lietuvos chorai. Pirmoji dainos diena 1924. Programa ir straipsnių rinkinys. Kaunas: Dainos diena ruošti komitetas. Kaunas. 1924. P. 15.
  - <sup>6</sup> Visuotinė lietuvių enciklopedija. T. X. Vilnius. 2006. P. 201.
  - <sup>7</sup> Iki Antrojo pasaulinio karo Klaipėdos katalikų Šventosios Trejybės bažnyčioje pamaldos vyko vokiečių ir lietuvių kalbomis. Iki lietuviškos muzikos mokyklos įkūrimo (1923 m.) bažnyčioje vokiečių pamaldos vyko iškilmingai, su dideliu chorą, lietuvių – tyliai, kukliai. Jos atgijo, kai J. Bertulis iš mokinių suorganizavo vyrų chorą, kuris ėmė giedoti sekmadienio mišių metu. Repertuare buvo Č. Sasnausko *Requiem* ir F. Witto Šv. Pranciškaus mišios. Padidėjęs lietuvių katalikų bendruomenei, vargonininkauti pradėjo S. Sodeika, bažnyčioje susibūrė mišrus choras. Sėkmingiausiai su chorą šioje bažnyčioje keletą metų dirbo A. Grudzinskas. Žr. *Petrauskaitė D.* Klaipėdos muzikos mokykla 1923–1939. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 1998. P. 193–195.
  - <sup>8</sup> Plačiau žr. *Gudelis R.* Klaipėdos bažnyčių chorinė muzika. Klaipėda: Aukuras. 1992. P. 32–36.
  - <sup>9</sup> Klaipėdos teritorinės statistikos valdybos duomenys, užfiksuoti 2008 07 01.
  - <sup>10</sup> *Sidarkevičiūtė R.* Klaipėdos Marijos Taikos Karalienės didysis Sumos choras 1988–1998 m. Magistro darbas. Klaipėda: KU MF Chorvedybos katedra. 2000. P. 13–15.
  - <sup>11</sup> Švento Tėvo Pijaus X apie šventą muziką *Motu proprio*. Serija A. Nr. 2. Sk. V § 12. Kaunas. 1926.
  - <sup>12</sup> Ten pat. Sk. V § 14.
  - <sup>13</sup> *Sacrosanctum Consilium*. Sk. VI § 112. 3 eilutė.
  - <sup>14</sup> *Ratzinger J.* A New Song for Lord: Faith in Christ and Liturgy Today: The Crossroad Publishing Company. 1997. P. 117. Cituota iš: *Kalavinskaitė D.* Bažnytinės muzikos problematika Bažnyčios XX a. – XXI a. pr. dokumentuose // Lietuvos muzikologija. T. 9. 2008. P. 132.
  - <sup>15</sup> Autorius straipsnyje muzikinę architektoniką aptaria remdamasis Lietuvos bažnyčių muzikine praktika, kuri ne visuomet atitinka Vatikano rekomendacijas. Vatikano rekomendacijas apžvelgia D. Kalavinskaitė ir J. Vilimas. Žr. *Kalavinskaitė D.* Bažnytinės muzikos problematika Bažnyčios XX a. – XXI a. pr. dokumentuose // Lietuvos muzikologija. T. 9. 2008. P. 132; *Vilimas J.* Apie muziką ir Bažnyčią. 2007 07 26 // <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/65651-71k>. Žiūrėta 2009 01 07; *Vilimas J.* Apie muziką ir Bažnyčią (III). 2007 12 05 // <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/70715-73k>. Žiūrėta 2009 01 07.
  - <sup>16</sup> Interviu su vargonininku B. Vasiliausku.
  - <sup>17</sup> Vienoje iš Klaipėdos bažnyčių būdavo galima išgirsti neįprastą reiškinių: po „šviesių“, iškilmingų sumos mišių choras, pagiedojęs „Garbinkime Švenčiausiąjį Sakramentą“, tuoj pat, be jokios pertraukos, maldininkams dar nepradėjęs skirstytis, užtraukia „Viešpaties angelą“ už kokio nors choristo ar šiaip artimojo vėlę. Maldingumo požiūriu toks gestas suprantamas, tačiau turint omenyje, kad „Viešpaties angelas“ Lietuvoje tradiciškai giedamas tik gedint, nedera jo tiesiogiai susieti su mišiomis.
  - <sup>18</sup> Franz Xaver Witt (1834–1888) – vienas autoritetingiausių XIX a. vokiečių katalikiškosios liturginės muzikos kūrėjų, cecilianistų sąjūdžio iniciatorių; Michal Haller (1840–1915) – vokiečių (Regensburgo) kompozitorius, cecilianistų sąjūdžio atstovas, daugelio paplitusių mišių autorius; Josef Gruber (1855–1933) – austrų kompozitorius, daugelio populiarių liturginių mišių autorius; A. H. Rosewigi (1846–1929) – populiarius liturginių mišių autorius.
  - <sup>19</sup> *Kalvaitis J.* Misijos ant pamenklo sukaktuvių penkių šimtų metų nuo apsikriksztijimo Lietuvos paskirtos kunigui Strazdeliui nabasznikui sudėtojai „Pulkim ant kelių“ (1886 m.); *Šimkus S.* Septynios giesmės [mišios lietuviškai] (publikuotos 1921 m.).
  - <sup>20</sup> Šiuolaikinių lietuvių kompozitorių mišias liturginiu aspektu aptarė D. Kalavinskaitė. Žr. *Kalavinskaitė D.* Šiuolaikinės lietuvių kompozitorių mišios (1989–1995 m. apžvalga). Muzikos kultūros

- situacija Nepriklausomoje Lietuvoje. Tarptautinės mokslinės praktinės konferencijos pranešimai. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija. 1996. P. 67–72.
- <sup>21</sup> Šimkus A. Broniaus Budriūno lietuviškos mišios // <http://www.aidai.us/index.php?option=com-content/>. Žiūrėta 2009 01 07.
- <sup>22</sup> Vilniaus arkikatedros choro vadovas, docentas R. Songaila pažymi: „Savaime suprantama, jog giedojimo lygis bažnyčioje priklauso nuo choro pajėgumo. Yra parapijų su silpnais choralais, kur choristų lankomumas blogas. Jiems tenka giedoti tik silpną repertuarą. Anksčiau ir Vilniaus katedroje buvo laikomasi nuostatos, jog choras vienu ar kitu atveju pasirinks giedoti mišias pagal tai, kiek bus susirinkę choristų. Daugiau susirinks – giedos sunkesnes, mažiau – lengvesnes. Dabar padėtis kita: dėl lankomumo aš neturiu jokių rūpesčių, o choristų muzikinis išsilavinimas yra beveik profesionalus. Su choru dirbu tik metus, dėl to ir repertuaras dar nėra sudėtingas, tačiau choras daro pažangą ir ateityje tikimės atlikti ir iškilų kompozitorių mišias. Tiesa, mišių pasirinkimas dar priklauso ir nuo mišias laikančio kunigo; vieniems tinka ilgesnės mišios, kiti pageidauja trumpesnių. Mes giedame ir klasikinį liturginį repertuarą – vokiečių-austrų kompozitorių, taip pat ir amerikiečio L. O. Emersono mišias. Jų mišios yra profesionaliai parašytos, turi aiškią muzikinę formą, yra raiškios, melodingos. Jas žmonės mėgsta, todėl Katedroje jos sudaro svarbią tradicinio repertuaro dalį.“ (interviu su Vilniaus arkikatedros choro vadovu, docentu Remigijumi Songaila).
- <sup>23</sup> XIX a. pabaigoje – XX a. pirmojoje pusėje giesmių repertuaras Lietuvoje buvo paremtas seniau krašte prigijusia lenkų giesmės tradicija. Šią tradiciją įtvirtino J. Naujalis savo „Lietuviškame bažnytiniame giesmyne“. Nepriklausomos Lietuvos Respublikos laikotarpiu buvo siūlyta atsisakyti šio paveldo ir sukurti naują giesmyną remiantis savo liaudies muzika (plačiau žr. *Gudelis R. J. Naujalis „Lietuviškas bažnytinis giesmynas“ XX a. pradžios religinio ir tautinio paveldo požiūriu. SOTER. 2005. Nr. 15 (43). P. 277–294.* Nors skuboti siūlymai anuo metu nepasiteisino, būtų logiška manyti, kad giesmių repertuaro gryninimas tautiniu požiūriu turi prasmę. Tam yra ir psichologinė motyvacija – dar ir dabar lietuviai savo tautiškumą daugiausia tapatina su priklausymu Katalikų Bažnyčiai (plačiau žr. *Leonavičius V. Katalikų religijos ritualo vaidmuo lietuvių tapatybei. Lietuvių katalikų mokslo akademija. Suvažiavimo darbai. XVIII. I knyga. Vilnius. 2003. P. 513–521.*)
- <sup>24</sup> „Aš manau, kad su bažnyčios choru pagiedoti išlygintu unisonu ir raiškiai frazuoti yra daug sunkiau nei akordais, blogą intonaciją prislopinant vargonais. Kai perėmiau Plungės bažnyčios chorą, unisono iš viso nebuvo. Pradėjau nuo maksimalaus balsų lyginimo, nuo *piano*. Unisono išmokome didelėmis pastangomis, o dabar patys choristai juo gėrisi“, – sako žinomas Klaipėdos muzikas, choro ir orkestro dirigentas, Plungės bažnytinio choro vadovas Tomas Ambrozaitis (interviu su T. Ambrozaičiu).
- <sup>25</sup> Dieviškojo kulto kongregacija. Koncertai bažnyčiose (1987 11 05). Sk. I (Muzika bažnyčiose ne liturginių apeigų metu). 1 punktą // [http://www.lcn.lt/b\\_dokumentai/kiti\\_dokumentai/koncertai-baznyciose.html](http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/koncertai-baznyciose.html). Žiūrėta 2009 01 07.
- <sup>26</sup> Ten pat. Sk. I. 2 punktą.
- <sup>27</sup> Pirmajame (2007 m.) festivalyje dalyvavo penki chorai iš Vakarų Lietuvos. Chorai visi kartu giedojo sumos mišiose unisonines G. Purlio Mišias šv. Antanui, po kelias giesmes atskirai ir vėl kartu 5 tradicines J. Naujalis Kalėdų giesmes. Antrajame festivalyje chorai atskirai pagiedojo po kelias giesmes, o visi kartu – G. Purlio Mišias šv. Antanui ir 5 tradicines J. Naujalis Kalėdų giesmes.

## LITERATŪRA

1. Dieviškojo kulto kongregacija. Koncertai bažnyčiose (1987 11 05) // [http://www.lcn.lt/b\\_dokumentai/kiti\\_dokumentai/koncertai-baznyciose.html](http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/koncertai-baznyciose.html). Žiūrėta 2009 01 07.
2. *Gudelis R.* Chorinis menas lietuvių tautos kultūroje: chorinio meno atspindžiai XIX a. pabaigos – XX a. pirmosios pusės publicistikoje. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 2003.
3. *Gudelis R.* Chorinis menas visuomenės kultūroje: Europos chorinė tradicija ir jos įsitvirtinimas Lietuvoje. Monografija. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 2001.
4. *Gudelis R. J. Naujalis „Lietuviškas bažnytinis giesmynas“ XX a. pradžios religinio ir tautinio paveldo požiūriu. SOTER. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla. 2005. Nr. 15 (43). P. 277–294.*

5. Gudelis R. Klaipėdos bažnyčių chorinė muzika. Klaipėda: Aukuras. 1992.
6. Kalavinskaitė D. Bažnytinės muzikos problematika Bažnyčios XX a. – XXI a. pr. dokumentuose // Lietuvos muzikologija. T. 9. 2008. P. 131–143.
7. Kalavinskaitė D. Šiuolaikinės lietuvių kompozitorių mišios (1989–1995 m. apžvalga). Muzikos kultūros situacija Nepriklausomoje Lietuvoje. Tarptautinės mokslinės praktinės konferencijos pranešimai. Vilnius: Lietuvos muzikos akademija. 1996. P. 67–72.
8. Konstitucija apie šventąją liturgiją *Sacrosanctum Consilium* [1963 12 04] // [http://www.lcn.lt/b\\_dokumentai/vatikano\\_2s/](http://www.lcn.lt/b_dokumentai/vatikano_2s/). Žiūrėta 2009 01 07.
9. Leonavičius V. Katalikų religijos ritualo vaidmuo lietuvių tapatybei. Lietuvių katalikų mokslo akademija. Suvažiavimo darbai. XVIII. I knyga. Vilnius. 2003. P. 513–521.
10. *Motu Proprio* SSmi, D. N. Pii P. P. X *de musica sacra*. Bažnytinė muzika. Instrukcija apie bažnytinę muziką. Vargonininkas. 1908/9. Nr. 2, 3, 4, 5, 6; taip pat: Švento Tėvo Pijaus X apie šventą muziką *Motu proprio*. Kaunas. 1926.
11. Naujalis J. Lietuvos chorai. Pirmoji dainos diena 1924. Programa ir straipsnių rinkinys. Kaunas: Dainos diena ruošti komitetas. Kaunas. 1924. P. 14–16.
12. Petrauskaitė D. Klaipėdos muzikos mokykla 1923–1939. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla. 1998.
13. Sidarkevičiūtė R. Klaipėdos Marijos Taikos Karalienės didysis Sumos choras 1988–1998 m. Magistro darbas. Klaipėda: KU MF Chorvedybos katedra. 2000.
14. Šimkus A. Broniaus Budriūno lietuviškos mišios // <http://www.aidai.us/index.php?option=com-content/>. Žiūrėta 2009 01 07.
15. Vilimas J. Apie muziką ir Bažnyčią. 2007 07 26 // <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/65651-71k>. Žiūrėta 2009 01 07.
16. Vilimas J. Apie muziką ir Bažnyčią (III). 2007 12 05 // <http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/70715-73k>. Žiūrėta 2009 01 07.
17. Visuotinė lietuvių enciklopedija. T. X. Vilnius. 2006.

## ŠALTINIAI

---

1. Interviu su Klaipėdos koncertų salės kamerinio orkestro dirigentu, Kretingos kamerinio choro vadovu ir Plungės bažnyčios vargonininku T. Ambrozaičiu. 2008 05 04. Asmeninis R. G. archyvas.
2. Interviu su Vilniaus arkikatedros vargonininku, docentu Remigijumi Songaila. 2008 09 11. Asmeninis R. G. archyvas.
3. Interviu su Vilniaus vargonininku Bernardu Vasiliausku. 2008 09 12. Asmeninis R. G. archyvas.

Gauta: 2009 01 22

Parengta spaudai: 2009 07 14

Regimantas GUDELIS

## KLAIPĖDA CATHOLIC CHURCH CHOIRS IN THE CONTEXT OF THE TRADITION AND INNOVATIONS

### S u m m a r y

Choral chanting in Catholic churches has been and still remains one of the most effective means of practicing liturgical rituals in educating the community about spiritual values and art culture since the oldest times.

The beginning of choral art in Lithuania dates back to its christening, i.e., the end of the 14th century. There were good choirs in central churches and estates of feudal Lithuania, but after Lithuania and Poland had been annexed to Russia in 1795, this early choral culture weakened. The revival started only at the very end of

the 19th century – the beginning of the 20th century, when Lithuanian national rebirth and the movement of Lithuanian choirs started. The organisation of the choirs was inspired by national motivation and the cecijalists' movement which began in Western Europe at the end of the 19th century and was supported by the document of Pope Pius X *Motu proprio*, which was supposed to have been significant for the epoch. Under the influence of these factors there had appeared a lot of good choirs in Lithuanian churches before World War I started, and the most important forms of liturgical chanting had consolidated.

In Klaipėda, which belonged to Germany, until the middle of the 20th century, German culture and Lutheranism were dominant, but in the second half of the century the political situation and population changed – Lithuanian national culture and Catholic Church representing its identity began to dominate.

In 1923 the so called Klaipėda region was annexed by Lithuania. The number of Klaipėda population, Catholics among them, was rapidly increasing. The conversion to Catholicism and Lithuanianization in Klaipėda was interrupted by German invasion on March 22, 1939. Soviet occupation made a negative impact on Catholic Church. Religious liberty was restricted, the modern Marijos Taikos Karalienės Church (Mary the Queen of Peace), the building of which was financed by Catholics, was confiscated. It was returned to Catholics at the end of the occupation period – December 24, 1988.

Currently, according to the data of 2008, the population of Klaipėda is 183 823, among the residents 71,3 % are Lithuanians, 18,5 % are Roman Catholics. There are 4 Catholic churches: Marijos Taikos Karalienės (Mary the Queen of Peace), Kristus Karalius (Christ the King), Juozapas Darbininkas (St. Joseph the Labourer) and St. Kazimieras (St. Casimir's). The biggest and the most professional choir are in Marijos Taikos Karalienės church (Mary the Queen of Peace) (45–50), in other churches the number is 30–35 people. There are children choir groups, and St. Mary's church even has a group of Gregorian chant.

Klaipėda Catholic Church choral tradition, compared with other Lithuanian churches is very young and still growing. However, its intensive conversion has innovations in itself, positive ambitions, which could be significant for both Klaipėda and other Lithuanian churches. The author of the article discerned the most perspective examples in Marijos Taikos Karalienės (Mary the Queen of Peace) church and its choir, the conductor of which is the organist, composer, professor of Klaipėda University Art faculty choir conducting department G. Purlys.

The issue of the structure of liturgical music: according to the author, one of the most significant criteria of church music is the structure of liturgical music, which (together with choir chanting) helps to achieve the tasks, which were pointed out in the constitution *Sacrosanctum consilium* in Rome (December 4, 1963).

Liturgical ritual is a unified musical structure; it is the unity of closely related symbolic and musical activities under the principles of universal artistic drama art the importance of which is expressed in traditional musical form of the Mass. Each part of it (Kyrie, Gloria, Credo) is not chanted, it is recited (Sanctus and Agnus Dei) and becomes the basic forms of the above mentioned structure as well as the intonation-emotional inspirations which make the mystical ritual meaningful. Between the main parts there is chanting and the organ improvisations that are meant to join them. The highly valued church music usually consists of the above mentioned parts that are chanted during the Mass. The churches, where the choir chants are accidental, get lower evaluation. The article points out at G. Purlys' experience of forming a unique musical structure during the liturgical ritual.

The formation of Mass repertoire. The choir chanting during the liturgical ritual in Lithuanian churches started at the end of the 19<sup>th</sup> – the beginning of the 20<sup>th</sup> century. The most popular were the Masses created by German – Austrian Catholic music composers such as M. Haller, F. X. Witt, F. X. Gruber, A. H. Rosewig, J. G. Zangl at the same time national liturgical Masses were being created. However, some of them were not very artistic, rather difficult ones written in a polyphonic style and were not available for the mediocre church choirs. Due to the growth of the national school of composers, the repertoire of Lithuanian Mass in churches expanded as well. However, the early German – Austrian Mass remained, therefore now both kinds of Masses are chanted in Lithuanian churches. The article raises a problematic question – who are the authors of the Mass performed by Klaipėda church choirs and what initiatives do they demonstrate?

Having analysed the situation, it turned out that the number of Masses created by classical and modern national composers in church choirs is equal. Speaking about national authors, local composers' works prevail, which means that Klaipėda choral tradition could be defined as a local tradition, tradition of the area. Having gathered the information from different Lithuanian churches, it turned out that the situation is mainly common: Mass. At the same time it has to be pointed out that the authors of these liturgical rituals – Mass (with the

exception of a few of them) – are not professional Lithuanian composers, but composers – organists. The sacred music of the outstanding Lithuanian composers J. Kačinskas, J. Tamulionis, A. Martinaitis, V. Miškinis, V. Augustinas, K. Vasiliauskaitė, G. Svilainis, etc. is not available and suitable for liturgical rituals. This phenomenon is analogous with the functional liturgical church music in Western Europe at the end of the 19th century – the beginning of the 20th century.

Performing not complicated liturgical Mass in churches unavoidably depreciates its prestige, which reaches “Gebrauchsmusik” (Paul Hindemith) level, and lessens the solemnity of the liturgical ritual. The only way out is to take care of the artistry of the repertoire.

The problem of the chanting genres. Soviet occupation which lasted in Lithuania for half a century (1940–1990) and the persecution of the church interrupted the natural process of chanting and continuation and growth of the chanting tradition. Therefore, the organists and their leaders have to solve a few genre problems:

- to sort out and evaluate the heritage of the chants of the first half of the 19th century, which has the residual value
- to edit professionally and even harmonize anew the best folk and original chants
- to master creatively the chant repertoire created by American Lithuanians
- to form a collection of modern chants created following the national tradition

The church certainly was never and cannot be turned into national, although at the extreme historical – political moments the expression of the national character in historical rituals can naturally become stronger or weaker. The Mass (music work) is the least suitable for the expression of the national character, chants, intervening chanting and acclamations. These smaller forms are the most influential phenomena of national tradition segmentation, the fundamental emotional – intonation codes of the national memory.

The old melodies, having the residual value, unfortunately harmonized in a schematic way, based on chords (insufficient professional competence of the old generation organists); could be preserved and transferred to the coming generations only if they are edited and harmonized anew. In this area we can see perfect innovations in the creative work of the organist and composer G. Purlys. Currently G. Purlys has reconstructed in different ways (and re-harmonized) about 100 chants, has created Mass chants and original chants. One of the ancient chant’s harmonized versions in a polyphonic style is presented in the notes on the text. The author of the article states that not a pretentious polyphonic style of the texture and the emphasis on the significance of each choir singer’s part creates artistic effect – attractive not only for the listeners, but also for the singers – performers as well. In Lithuanian churches, generally speaking, choirs do not sing much in unison, although unison in church symbolizes the homogeneous character, unity, spiritual unity, and the strength of belief. Therefore, Gregorian chant and singing of some modern chants in unison in Klaipėda St. Mary’s church could serve as an example. Community chants, responsorial psalms. In Lithuanian churches since the old times there is a lot of community chanting; currently “Pulkim ant kelių” (“Let’s get down on the knees”), “Aleliuja” (“Alleluia”), “Tėve mūsų” (“Our Father”), as well as the worshipping Holy Eucharist, chants of processions. Unfortunately, recently community chanting in Lithuanian churches has weakened. The reasons are: intellectual people moved away from the church in Soviet times, people are shy to chant among the people they do not know and the lack of melodious, easy to memorize chants as well as responsorial psalms. Moreover, there is a lack of easy, convenient for community chanting pieces, especially those based on folk music intonations. G. Purlys’ “Alleluia” (presented in notes) could be an example of short chants.

The concerts of sacred music. The concerts of sacred music in churches is an old and at the same time modern phenomenon. Vatican Council II paid a big attention to the concerts. Therefore, besides chanting in liturgical rituals, common concerts of Klaipėda church choirs and other choirs’ sacred music concerts after the liturgical ritual are highly evaluated. The concerts of sacred music in St. Mary’s church and Kristus Karalius (Christ the King) church are held by the mediation of secular choral association “Aukuras” and the Concert Hall of Klaipėda.

One of the traditions is the festival of Christmas carols, where the choirs from Klaipėda and Klaipėda district churches participate. All the choirs chant during Mass, after it they sing Christmas carols.

In the concerts of sacred music various choirs participate, among them are those which come to take part in S. Šimkus international choir competition, which is held in Klaipėda every second year. In Klaipėda churches over 100 concerts were held (in 2005–2008). However, only 42 choir concerts were held in the Con-

cert Hall. The conclusion could be made, that through the cooperation between Klaipėda churches and cultural institutions and their choirs new modern cultural ties are being formed, which optimize the church music as well as the culture and spirituality of the society. The gathered factual material and theoretical analysis has let the author make the final conclusion: Klaipėda Catholic Church choirs represent a new Catholic choral art tradition on Lithuanian seaside area which has no deep historical roots, but which is being effectively formed. This tradition integrates the most significant elements of the choral art system and tries to solve effectively all the common and different modern problems in this sphere.

---

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: katalikų bažnyčios, giedojimas, liturginis ritualas, choras, mišios, vargonininkas, sakralinis koncertas.

KEY WORDS: Catholic churches, choral chanting, liturgical ritual, choir, Mass, organist, concerts of sacred music.

---

**Regimantas GUDELIS** – Klaipėdos universiteto Muzikologijos instituto vyr. mokslinis bendradarbis, Menų fakulteto Chorvedybos katedros docentas, socialinių mokslų daktaras. Mokslo interesų sritis – chorinis menas, chorinio meno istorija. Adresas: K. Donelaičio g. 4, 92144 Klaipėda. Tel. (8 46) 39 87 14 (darbo). El. paštas regimantas.gudelis@gmail.com.

**Regimantas GUDELIS** – PhD in Social Sciences, senior research worker at the Institute of Musicology, assoc. prof. at the Department of Conducting, Art faculty at Klaipėda University (Lithuania). Address: K. Donelaičio g. 4, 92144 Klaipėda, Lithuania. Phone: (8 46) 39 87 14. E-mail: regimantas.gudelis@gmail.com.